

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА КРІЗЬ ПРИЗМУ ІСТОРИЧНОГО НАДБАННЯ

Матеріали
міжвідомчого науково-практичного круглого столу
(Київ, 18 березня 2021 року)

Київ
2021

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА КРІЗЬ ПРИЗМУ ІСТОРИЧНОГО НАДБАННЯ

Матеріали
міжвідомчого науково-практичного круглого столу
(Київ, 18 березня 2021 року)

Київ
2021

Редакційна колегія:

Черней В. В., ректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Гусарев С. Д., перший проректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Чернявський С. С., проректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Вознюк А. А., завідувач наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1, доктор юридичних наук, професор;

Федоренко О. А., науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1;

Корольчук В. В., провідний науковий співробітник відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ від 12 березня 2021 року (протокол № 6)

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за їхню якість, а також відсутність у них відомостей, що становлять державну таємницю та службову інформацію, несуть автори

Реформування кримінального законодавства крізь призму історичного надбання [Текст] : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 18 берез. 2021 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. – 155 с.

УДК 343.21

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1 ПРОЄКТ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ	
<i>Черней Володимир Васильович, Вознюк Андрій Андрійович</i> ПРОЄКТ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ОКРЕМІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ	7
<i>Акімов Михайло Олександрович</i> ПИТАННЯ ЩОДО НЕДОЦІЛЬНОСТІ ЗБІЛЬШЕННЯ КІЬКОСТІ СПЕЦІАЛЬНИХ НОРМ У ПРОЄКТІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ЗАХОПЛЕННЯ ЗАРУЧНИКІВ)	13
<i>Александренко Олена Віталіївна, Женунтій Володимир Іванович</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ВАГІТНОЇ ЖІНКИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ	17
<i>Андрушко Андрій Васильович</i> ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВОЛІ ЛЮДИНИ В ПРОЄКТІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ОКРЕМІ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ	21
<i>Бантишев Олександр Федорович</i> РЕФОРМУВАННЯ ЧИ РЕДАГУВАННЯ?	24
<i>Безгинський Богдан Георгійович</i> ПОНЯТТЯ «КОРУПЦІЙНИЙ ЗЛОЧИН» У ПРОЄКТІ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	26
<i>Бондаренко Ольга Сергіївна</i> ПЕРСПЕКТИВИ ВИЗНАННЯ НЕПОДАННЯ СУБ'ЄКТОМ ДЕКЛАРУВАННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ОСОБИ, УПОВНОВАЖЕНОЇ НА ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ АБО МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, КОРУПЦІЙНИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВООПОРУШЕННЯМ	29
<i>Ботнарченко Ірина Анатоліївна</i> ПРОЄКТ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ	31
<i>Боровенко Володимир Микитович</i> ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ В КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ: ДОСВІД КОНТИНЕНТАЛЬНОЇ РОДИНИ	36
<i>Вартилицька Інна Анатоліївна</i> ПРОЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: НЕОБХІДНІСТЬ, ДОЦІЛЬНІСТЬ, ОБґРУНТОВАНІСТЬ ЗМІНИ ПОРЯДКУ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА НЕЗАКІНЧЕНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВООПОРУШЕННЯ	40

Андрушко Андрій Васильович,
доцент кафедри кримінального права
та процесу Ужгородського
національного університету, кандидат
юридичних наук, доцент

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВОЛІ ЛЮДИНИ В ПРОЄКТІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ОКРЕМІ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

1. Ознайомлення з проєктом КК України дозволяє зробити висновок про ряд позитивних моментів у частині кримінально-правової протидії злочинам проти волі людини (порівняно з чинним КК України). До таких, на наш погляд, варто віднести наступні: викрадення людини визнано одним із різновидів протиправного позбавлення волі, а не самостійною формою діяння, відмінною від незаконного позбавлення волі, як це є в чинному кримінальному законі; кримінально-правова заборона насильницького зникнення не містить вказівки на позбавлення людини волі як на обов'язкову ознаку об'єктивної сторони вказаного діяння; виокремлено загальний склад примушування; не передбачено кримінальної відповідальності за будь-яке використання праці дитини, яка не досягла віку, з якого законодавством дозволяється працевлаштування, тощо.

2. Разом з тим ознайомлення з проєктом КК України у розглядуваній частині спонукає до висловлення деяких застережень. Перше з них стосується назви відповідного розділу – «Злочини проти волі людини». Позиція розробників цього розділу видається неоднозначною, оскільки складається враження, що гідність і честь людини більше не охоронятимуться кримінальним законом. Водночас є всі підстави для висновку, що принаймні окремі з діянь, за які у цьому розділі пропонується передбачити відповідальність, посягають на гідність людини. Приміром, цілком очевидним видається те, що торгівля людиною посягає не лише на її волю, а й на гідність, оскільки людиною торгують як річчю, щодо неї укладають угоди з метою її експлуатації. На цей факт, до речі, прямо вказується в спрямованих на протидію торгівлі людьми міжнародно-правових актах. Так, у преамбулі Конвенції про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами підкреслюється, що «проституція і зло, яке супроводжує її, яким є торгівля людьми, що має на меті проституцію, *несумісні з гідністю і цінністю людської особи*». В преамбулі Конвенції Ради

Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми вказано, що «торгівля людьми є порушенням прав людини та *порушенням гідності* й недоторканності людини». У Глобальному плані дій ООН щодо боротьби з торгівлею людьми підкреслюється, що торгівля людьми «являє собою злочинну діяльність, що *посягає на гідність людини*» (п. 1) [див. дет.: 2, с. 164–165].

3. У назві відповідного розділу йдеться про волю людини, а не про її свободу. Зауважимо, що в юридичній літературі неодноразово пропонувалося замінити у назві розділу III Особливої частини КК України слово «волі» на слово «свободи». Вказані слова, по суті, є синонімами, однак термін «воля» є дещо ширшим за значенням, оскільки позначає також свідому діяльність людини і функцію мозку. Як видається, слово «свобода» більш точно відображає зміст відповідної цінності, що має охоронятися кримінальним законом [див. дет.: 2, с. 125].

4. Насильницьке зникнення й надалі пропонується визнавати злочином проти волі людини. Однак з приводу обґрунтованості такого підходу маємо серйозні сумніви. Є підстави стверджувати, що юридична природа цього діяння характеризується суттєвими особливостями, ключовою з яких є те, що невід'ємною його ознакою є відмова визнати факт позбавлення волі людини в будь-якій формі або приховування даних про долю такої людини чи місце її перебування. Насильницьке зникнення може бути результатом не лише незаконного позбавлення свободи, але й дій, що спершу були законними, а незаконними стали через відмову визнати факт позбавлення людини свободи або через приховування даних про долю такої людини чи місце її перебування. Вважаємо, що об'єктом насильницького зникнення слід визнавати безпеку людства. На користь такого висновку можна висловити й інші аргументи [див. дет.: 2, с. 146–151].

5. Не можемо погодитись з ідеєю відмови від виокремлення самостійної статті про відповідальність за незаконне поміщення в заклад з надання психіатричної допомоги. На наше переконання, суттєва специфіка даного діяння, особливості об'єкта його посягання, способу його вчинення, його суб'єкта тощо свідчать на користь залишення окремої кримінально-правової заборони. Необхідно звернути увагу також на те, що поміщення завідомо психічно здорової людини в заклад з надання психіатричної допомоги розробниками проєкту КК визнано діянням, що за ступенем суспільної небезпеки дорівнює викраденню людини чи іншому

протиправному позбавленню її волі. З таким підходом погодитись не можемо, оскільки маємо всі підстави для висновку, що незаконна госпіталізація людини до закладу з надання психіатричної допомоги характеризується вищим ступенем суспільної небезпеки, а тому потребує встановлення більш суворого покарання за його вчинення [див. дет.: 2, с. 169–170 та ін.].

6. Наскільки відомо, однією з ключових ідей розробників проєкту КК України була мінімізація кількості спеціальних норм. Попри це, звертає на себе увагу поява у проєкті нових спеціальних норм, доцільність у виокремленні яких видається сумнівною. Приміром, навряд чи є доцільність у самостійній статті про відповідальність за торгівлю неповнолітньою людиною [див. дет.: 2, с. 209–210]. Розробники проєкту КК пропонують окрему норму про експлуатацію людини, невід'ємною складовою якої (експлуатації) є примушування (диспозиція ст. 4.4.10 сформульована так: «Особа, яка примушувала іншу людину до...»). Оскільки примушування є невід'ємною характеристикою експлуатації, доцільність статті про відповідальність за експлуатацію людини є сумнівною – як видається, достатньо загального складу примушування. Неоднозначним є також збереження статті про примушування до шлюбу, яка є спеціальною нормою по відношенню до загальної норми про примушування. На наш погляд, єдиний аргумент на користь існування окремої кримінально-правової заборони примушування до шлюбу – необхідність виконання положень Стамбульської конвенції (у зв'язку з цим слід визнати, що виключення з КК статті про примушування до шлюбу навряд чи буде реалізоване).

7. Так само неоднозначним видається формулювання звичної уже диспозиції норми про захоплення або тримання особи як заручника як «Примушування як умова звільнення заручника». Згідно з Міжнародною конвенцією про боротьбу із захопленням заручників або тримання заручника є засобом досягнення мети примушування третьої сторони до вчинення чи утримання від вчинення будь-якої дії як умови звільнення заручника. Водночас у пропонованій розробниками нормі взагалі не згадується про захоплення або тримання особи як заручника (відповідну заборону пропонується викласти так: «Особа, яка примушувала фізичну чи юридичну особу вчинити дію або утриматися від вчинення дії як умови звільнення заручника»). Крім того, таке формулювання відповідної

кримінально-правової заборони поставить на порядок денний проблему кваліфікації цього діяння; вочевидь, захоплення або тримання особи потребуватиме додаткової кваліфікації за статтею про протиправне позбавлення волі людини. У зв'язку з наведеним виправданість зазначеного підходу розробників проекту видається сумнівною.

8. Однією з обставин, яка знижує тяжкість злочинів проти волі людини, у проекті КК України пропонується визнавати добровільне звільнення людини протягом 12 годин з моменту протиправного позбавлення її волі, а обставиною, яка підвищує тяжкість злочинів проти волі людини – утримання людини, незаконно позбавленої волі, понад 7 діб. Чим обумовлені вказані хронологічні проміжки, які з точки зору розробників проекту КК повинні мати кримінально-правове значення, – сказати складно. У будь-якому разі вони будуть умовними. Переконливі аргументи на їх користь навряд чи взагалі можуть бути [див. дет.: 2, с. 302–304].

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України (проект). Контрольний текст станом на 17.01.2021 р. / Новий Кримінальний кодекс. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/01/18/kontrolnyj-proekt-kk-17-01-2021.pdf>.

2. Андрушко А.В. Теоретико-прикладні засади запобігання та протидії злочинам проти волі, честі та гідності особи: монографія. Київ: Ваіте, 2020. 560 с.

Бантишев Олександр Федорович,
провідний науковий співробітник
Національної академії Служби безпеки
України, кандидат юридичних наук,
професор

РЕФОРМУВАННЯ ЧИ РЕДАГУВАННЯ?

Кримінальному кодексу України (далі – КК України) виповнюється 20 років. Про його заміну на новий говорити зарано, хіба що хтось бажає отримати німб реформатора.

Дійсно, за 20 років до тексту КК України було внесено багато змін та доповнень, автори яких нікому невідомі, а зміни ці були несподіваними для суспільства. Слід погодитись із тим, що текст КК України 2001 року потребує значних редагувань, до участі в яких автори цих тез готові.

Наукове видання

РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА КРІЗЬ ПРИЗМУ ІСТОРИЧНОГО НАДБАННЯ

Матеріали
міжвідомчого науково-практичного круглого столу
(Київ, 18 березня 2021 року)

Відповідальні упорядники: *Віктор Корольчук, Оксана Федоренко*

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції

Дк № 4155 від 13.09.2011.

Підписано до друку 17.02.2021. Формат 60x84/16. Папір офсетний.

Обл.-вид. арк. 9,75. Ум. друк. арк. 9,07.

Тираж 15 прим.
